

A KIRÁLYI MAGYAR PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNYEGYETEMI KÖNYVTÁR 1929-BEN.

DR. PASTEINER IVÁN könyvtárigazgató a kir. m. Pázmány Péter Tudományegyetemi Könyvtár 1929. évi működéséről az alábbi jelentést intézte a nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter Urhoz.

A Könyvtárnak legsürgősebben megoldandó — előző jelentésemben felsorolt — feladatai közül egynéhány az elmúlt év folyamán megvalósulást nyert. Befejeztetett az olvasótermi könyvállomány revíziója és kiegészítése s a revideált teljes anyagról a helyszínen betűrendes kartotékkatalógus állíttatott fel, mely nagyban megkönnyíti a látogató közönség munkáját. E katalógus mellett a közeljövőben ugyancsak kartoték-rendszerű szak-katalógust állítok fel az olvasótermi anyagról. A kartoték-rendszerű katalógusnak a nyomtatott katalógussal szemben fennálló előnyeit ma már alig szükséges bővebben indokolni. A kartoték-katalógus cédulaanyaga a könyvállomány felfrissítésekor minden nehézség nélkül átrendezhető az új könyvek céduláinak egyszerű beillesztésével, míg a nyomtatott katalógus rendszere minden egyes könyvrevízió alkalmával vagy az összes katalógus-példányok átkorrigálását, vagy pedig új katalógus kinyomatását teszi szükségessé. Ilyen körülmények között a kartoték-katalógus rendszere nemcsak hogy munka-redukciót eredményez, de figyelemre méltó költségmegtakarítással is jár, ami az Egyetemi Könyvtár csekély átalányát tekintve fokozott előnyt jelent.

A könyvanyag használhatóságát illető programom második pontjának: egy a Könyvtár teljes könyvanyagát felölelő és a közönség rendelkezésére szolgáló kartoték-rendszerű betűrendes címjegyzék felállításának munkálatai ugyancsak folyamatban vannak, de ez az amúgy is lassú és hatalmas munka a tisztviselői létszám elégtelensége miatt eddig csak lassan haladhatott előre. Így e katalógus elkészülte még hosszú évek sorát fogja igénybe venni, pedig a Könyvtár könnyebb használhatóságának és a látogató közönségnek egyik fő érdeke fűződik e katalógus létesítéséhez, minthogy a közönségnek jelenleg rendelkezésére álló szak-katalógus rendszerében elavult és megbízhatóságában sem kifogástalan. Ez új betűrendes címjegyzék létesítésének munkálataiba egyszersmind az

Egyetemi Könyvtár teljes könyvanyagának a Bibliográfiai Központnál létesített Központi Cimjegyzékbe való fölvétele is bekapcsolódik. Ily módon a Könyvtár minden újabb megterhelés nélkül eleget tehet az 5651/1924. M. E. számú rendeletben előírt, a Bibliográfiai Központtal szemben fennálló cimbejelentési kötelezettségének.

A Könyvtár 1929. évi könyvbeszerzését, illetőleg gyarapodását legyen szabad az alábbi statisztikai összeállítással bemutatnom :

Könyvgyarapodás :

Könyvtári szak	Vétel	Ajándék	Összesen
Hittudomány	297	99	396
Jogtudomány	363	503	866
Államtudomány	307	812	1119
Orvostudomány	198	232	430
Természettudományok	266	332	598
Filozófia és pedagógia	217	158	375
Történelem	308	184	492
Irodalomtörténet	212	141	353
Művészettörténet, néprajz, földrajz	305	569	874
Nyelvészet	119	85	204
Szépirodalom	214	48	262
Vegyes... ..	126	241	367
Disszertációk, értesítők	—	2994	2994
Americana, Italica, Hispanica	86	1052	1138

vagyis az 1929. évi könyvgyarapodás összesen 10.668 drb, melyből 3018 drb vétel és 7650 drb ajándék.

Folyóiratgyarapodás :

	Vétel	Ajándék	Összesen
Kurrens folyóiratok száma	416	443	859
Folyóirat-kötet, ill. évfolyamgyarapodás	920	611	1531

Fenti adatokat az 1928-as adatokkal összevetve, megállapíthatjuk, hogy az összbeszerzés darabszáma csak 762-vel marad mögötte a tavalyi végösszegnek (11,430), az ajándékkönyvek száma pedig az 1928. ajándékokkal szemben (6389) 1261 darab többletet tüntet föl, míg a vétel útján beszerzett könyvek darabszáma a tavalyinál (5041) 2023 darabbal kevesebb. Az Egyetemi Könyvtár folyóiratainak és folytatásos műveinek anyagában a háborús évek óta fennálló hézagok és hiányok pótlása azonban immár elodázhatatlaná vált, minthogy e hiányok egyrészt a tudományos kutatást gátolták minduntalan, másrészt pedig minthogy a pótlásoknak további halogatása azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy a hiányzó művek nem lesznek többé beszerezhetők. Ilyen körülmények között a Könyvtár kénytelen volt budgetjét meghaladó kötelezettségeket vállalni,

az önálló művek beszerzését pedig úgy az elmúlt 1929., mint pedig az 1930. év folyamán a legszükségesebbekre korlátozni s minél teljesebben a hiányok pótlására szorítkozni.

Az 1929-ik év nagyobb ajándékozói közül az Ente Nazionale Italica firenzei egyesület emelkedik ki. Mielőtt azonban ennek ajándékaról részletesebben szólnék, legyen szabad ezúttal ismételten megemlékezni a Carnegie Endowment for International Peace nagyértékű ajándékaról, mely még 1928 nyarán érkezett meg. Ez ajándékkönyvtárnak katalógizálási munkálatait rövid idő alatt befejeztettem és az elkészült katalógust «A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemi Könyvtár Címjegyzékének Mellékletei» sorozatban, mint III. számot «Americana» címmel megjelentettem. E címjegyzék kinyomtatásával nem csupán a nagyértékű ajándék megbecsülésének óhajtottam kifejezést adni, de úgy véltem, hogy az egész magyar érdeklődő közönség kezébe értékes bibliografiai segédeszközt adok, miután kétségtelen, hogy a Carnegie Endowment ajándéka jelenleg Magyarország legkiválóbb amerikai tárgyú szakgyűjteménye. Az értékes ajándék ünnepélyes átvétele 1929. jan. 14.-én történt meg, amikor is Nagyméltóságod képviselőjében PETRI Pál államtitkár úr öméltósága ünnepélyes keretek között átvette a gyűjteményt az Egyesült Államok budapesti nagykövetétől, BUTLER WRIGHT ő excellenciájától és átadta azt FINÁCZY Ernő prorektor úrnak, a Könyvtárbizottság elnökének, aki viszont az Egyetemi Könyvtár igazgatójának adta át a Könyvtárban való elhelyezés és megőrzés végett.

1929. június hó folyamán az Ente Nazionale Italica firenzei egyesület 1045 kötetből álló könyvgyűjteményt ajándékozott az Egyetemi Könyvtárnak. Ez az adomány úgy értékességénél, mint pedig tudományos jelentőségénél fogva megkülönböztetett helyet foglal el mindazon értékes könyvajándékok között, melyeket a külföld, főleg az utolsó évtizedben juttatott Könyvtárunknak. Hogy csak az adomány legkimagaslóbb értékeit említsem, az *Archivio Storico Italiano* teljes sorozata (1842—1928, 336 kötet), a *Scriptores Rerum Italicarum* c. gyűjtemény ezideig megjelent összes fasciculusai szinte könyvészeti ritkaságok, ill. értékek. Mindaz pedig, ami ezek körül csoportosul, a különböző forráskiadások és az olasz középkor történetét tárgyaló munkák, annak a kornak tudományos kutatását és megismerését vannak hivatva előmozdítani, mely az olasz-magyar szellemi és politikai kapcsolatokban a leggazdagabb. A gyűjtemény ezen zárt tárgyi egysége már önmagában is indokolta, hogy a Könyvtár állományába önálló külön gyűjteményként állíttassék fel, mint egy évvel előbb

az «Americana» gyűjtemény. Ám az «Itálica» külön gyűjtemény létesítését az a körülmény is támogatta, hogy az eddig megküldött 1045 darab könyv — mint az ajándékozó levél is kiemeli — az adománynak csupán magja, alapja, melynek további kifejlesztéséről és kiépítéséről az Ente Nazionale «L'Italica» fog gondoskodni. Ezen olasz könyvgyűjtemény címjegyzéke «L'Italica» címmel az 1929. év folyamán nyomtatásban is megjelent, mint «A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemi Könyvtár Címjegyzékének Mellékletein» c. katalógus-sorozat IV. füzeté.

A Könyvtár igénybevétele és forgalma felől az alábbi kimutatások szolgáljanak tájékoztatásul:

I. Olvasóterem forgalma:

Hó	Nyitva volt napon át	Olvasók száma	Használt művek száma	Napi forg. arányszáma	
				Olvasó	Mű
Január	26	3,959	5,169	152	200
Február	23	3,699	4,947	161	215
Március	19	3,115	4,576	164	241
Április	19	3,790	4,932	194	207
Május	22	3,097	4,270	141	194
Június	24	1,567	2,372	65	98
Július	27	668	1,118	24	41
Augusztus	—	—	—	—	—
Szeptember	24	2,027	3,058	84	127
Október	27	5,030	6,807	186	252
November	25	5,579	7,473	223	298
December	22	4,103	5,585	186	253
Összesen	258	36,634	50,307	141	194

II. Folyóíratlerem forgalma:

Hó	Nyitva volt napon át	Olvasók száma	Használt művek száma	Napi forg. arányszáma	
				Olvasó	Mű
Január	26	1,830	3,802	70	146
Február	23	1,814	3,550	79	154
Március	22	1,715	3,691	78	168
Április	23	1,753	3,752	76	163
Május	22	1,465	3,078	67	137
Június	24	1,283	2,758	53	114
Július	27	724	1,476	26	54
Augusztus	—	—	—	—	—
Szeptember	24	1,388	2,833	57	118
Október	27	2,065	4,581	76	169
November	25	2,321	5,189	92	206
December	22	1,807	4,068	82	184
Összesen	265	18,165	38,758	68	146

11*

III. Kölcsönző-osztály forgalma:

Hó	Nytva volt napon át	Olvasók száma	Használt művek száma	Napi forg. arányszáma	
				Olvasó	Mű
Január	26	863	2,014	33	78
Február	23	981	2,031	43	88
Március	22	1,014	2,251	46	102
Április	23	918	2,019	40	88
Május	22	738	1,620	34	74
Június	24	736	1,711	31	72
Július	27	597	1,428	22	52
Augusztus	15	284	809	18	53
Szeptember	24	860	1,956	35	81
Október	27	1,148	2,455	42	90
November	25	1,014	2,255	40	90
December	22	802	1,837	36	83
Összesen	280	9,955	22,386	35	79

Az 1929. év folyamán tehát 64,754 olvasó 111,451 művet vett igénybe az Egyetemi Könyvtárban.

A Könyvtár személyzetében az 1929. év folyamán a következő változások állottak be:

Kovács Piroska dr. könyvtári segédőr január hó 22-én hatósági orvosi bizonyítvány alapján végkielégítését kérte, mely a vallás- és közoktatásügyi miniszterium 920—11/9—1929. sz. rendeletével június hó 27-én elintéztést nyert.

Nagyméltóságú Miniszter Úr 410—1/348—1929. sz. rendeletével 1929 december hó 12-én BISZTRAY Gyula dr. könyvtártiszt a X. fiz. o.-ból a IX. fiz. o.-ba könyvtári segédőrré, THIERINGNÉ TANGL Erika nemzeti múzeumi könyvtári segédtsiszt a XI. fiz. o.-ból egyetemi könyvtári segédtsiztté a X. fiz. o.-ba kineveztetett.

Október hó 15-én FEKECS Gábor és WOLF Rózsi dr. önkéntes gyakornokként alkalmaztatott. December hó 1-én FEKECS Gábor önkéntes gyakornokságáról lemondott.

Kovács Ferenc napibéres szolga február hó 1-én a szolgálatból kilépett. Helyére Kaszás Istvánt alkalmaztam.

1929. június hó folyamán Nagyméltóságod által a június hó 15—29-ig Rómában és Velencében tartott nemzetközi könyvtári és bibliografiai kongresszusra kiküldettem. A kongresszus bizottsági ülésén bejelenttem a magyar könyvtáros szövetség megalakulását és csatlakozását a nemzetközi könyvtáros szövetséghez. Majd — miután a kongresszus

elhatározta az ott tartott előadások publikálását — egy cikket nyújtottam be a kongresszusnak a magyar könyvtárak történetéről és jelen állapotáról.

SÁNTAY Mária dr. könyvtárőr állami ösztöndíjat nyervén, 1929 november hó 1-től 1930 július hó 31-ig tanulmányi szabadságra Rómába távozott.

DOMANOVSKY Ákos dr. könyvtári segédőr, aki 1928 május 1-én egy évi szabadsággal az Alexander v. Humbolt Stiftung ösztöndíján Berlinbe távozott, 1929 május hó 1-én újra megkezdte hivatali szolgálatát.

BISZTRAY Gyula dr. könyvtári segédőr, aki 1928 november hó 1-én félévi szabadsággal Párisba távozott, hogy ott az American Library Association által fenntartott École de Bibliothécaires tanfolyamát látogassa és könyvtári tanulmányokat folytasson, március hó folyamán szabadsága meghosszabbítását kérte, minthogy félévi szabadsága leteltekor a tanfolyam még befejezést nem nyert. Nagyméltóságú Miniszter Úr nevezett részére tanulmányi segélyt s egyben június hó végéig további szabadságot engedélyezni méltóztatott, melynek leteltével BISZTRAY Gyula dr. július hó 1-én ismét szolgálatba lépett.

Legyen szabad végül röviden összefoglalnom a Könyvtár legsürgősebb megoldásra váró feladatait, vázolvá egyben a jövő év munkaprogramját.

Legelsősorban a könyvtárepület tatarozásának sürgősségére kívánok rámutatni. A könyvtárepület homlokzatának emeleti párkánya ugyanis több helyen leszakadással fenyeget, az udvari részen pedig a vakolat sok helyen annyira lehullt, hogy a falak az esőzéstől teljesen átáztak. E tatarozási munkába kívánnám bekapcsolni a Könyvtár I. emeletén levő könyvkölcsönzési helyiségének a megnövekedett forgalom megkövetelte átalakítását is olyképen, hogy az ezen helyiséggel összefüggő előtér, valamint folyosórész két ajtó kiváltásával egységes teremmé alakíttassék át; ez átalakítás nem csupán a könyvkölcsönző helyiség lényeges területi megnövekedését, hanem egyszersmind annak fokozott megvilágítását is jelentené. Ugyancsak szükségesnek tartom az olvasóterem renoválását és 1912 óta elhanyagolt freskóinak letisztítását. E tatarozási munkák összköltsége hozzávetőleges számítás szerint 40,000 pengőt tenne ki.

A sürgős megvalósításra váró feladatok közé kell tennem a villanyvilágítás bevezetését is a Reáltanoda-utca felőli front második emeletének raktártermeibe, ami nem is okozna jelentékeny kiadást; az összköltség mintegy 1000—1200 pengőre tehető.

Fontos és sürgős feladat lenne a második emelet hosszú folyosójának és eddig lakás céljaira szolgált 4 udvari helyiségének beállványozása SCHLICK-VAJDA rendszerű vasállványokkal, miután jelenleg három udvari helyiség csak ideiglenesen, a negyedik helyiség és a folyosó pedig egyáltalán nincsen beállványozva. A GANZ-DANUBIUS Rt. költségvetése szerint a beállványozás 47,950 pengőbe kerülne.

Szükségesnek tartom ismételtén rámutatni az új folyóirat-olvasóterem építésének szükségességére. A tudományos kutatás terén a folyóiratok mind nagyobb jelentőséget nyervén, a közönségnek ezek iránti érklődése évről-évre fokozódik. A háború előtti években, 1913—1914-ben a Könyvtár folyóirat-osztálya 257 rendszeresen járó folyóirattal meg tudott felelni, ezzel szemben 1929-ben már 859 folyóiratot járatott, hogy csak megközelítőleg is eleget tegyen a kutatók kívánságának. Folyóiratolvasónk nagy látogatottságát egyébiránt az is magyarázza, hogy a folyóiratok említett fontossága és keresettsége ellenére —, hazánkban egyetlen közkönyvtára sem rendelkezik megfelelő folyóiratolvasóteremmel, holott ezt egyetlen nagyobb külföldi közkönyvtár sem nélkülözi. E hiány könnyen kiküszöbölhető volna, ha a Könyvtár jelenleg teljesen felhasználatlanul álló udvarára egy 120—140 férőhellyel bíró folyóiratolvasó építtetnék, mely közvetlenül illeszkedne a jelenlegi olvasóteremhez és szervesen kapcsolódna a könyvraktárhoz is. Az építési költségek összesen 120,000 pengőre rugnának.

Biztosítván a Könyvtár fejlődésének kereteit, kívánatos lenne azok megfelelő betöltéséről is gondoskodni. Szükséges volna, hogy a Könyvtár a gyűjtési körébe tartozó tudományos irodalmat minél teljesebb, legalább is oly mértékben beszerezhesse, mint a háború előtti időben, vagyis, hogy a Könyvtárnak könyvbeszerzésre a mai viszonyoknak megfelelő összeg álljon rendelkezésére. A Könyvtárnak e célra 1913—1914-ben 45,400 arany korona átalánya volt. Ezzel szemben az 1929—1930-as költségvetés is, ugyanúgy, mint az 1926—27 és azt követő költségvetések, csupán 20,000 pengő évi átalányt juttat a Könyvtárnak. Ez az összeg a korona és pengő viszonyát véve alapul, a Könyvtár régi átalányának 38⁰/₀-a; valódi értékelését azonban csak úgy kapjuk meg, ha figyelembe vesszük a pénz vásárló erejét is. A könyvek az utolsó évtizedben lényegesen megrágultak, így a német könyvek, melyek pedig a könyvtár beszerzésének mintegy 70⁰/₀-át teszik, átlagban 200—250⁰/₀-kal, a franciák 120—150⁰/₀-kal, az angolok pedig 80⁰/₀-kal. A könyvek e drágulását is figyelembe véve, a Könyvtárnak jelenleg évente kb. 200—220,000

pengőre volna szüksége, hogy régi tudományos színvonalán fenntartható legyen. Ez összeget kizárólag az állami átalányból biztosítani nem látszik lehetségesnek, de kívánatos volna, ha az eddigi 20,000 pengő rendes és 15,000 pengő rendkívüli átalány együttes összegben legalább évi 70,000—80,000 pengőre emeltetnék fel.

Fontosnak és a Könyvtár fokozottabb teljesítőképessége érdekében állónak tartanám, ha a könyvkölcsönzés a délutáni órákra is kiterjeszhetnék. Jórészt ez a meg gondolás indított arra, hogy a Könyvtárnak majdnem összes raktáraiba — melyek évtizedek óta világítás nélkül állottak — az elmúlt év folyamán villanyvilágítást vezettem be, lehetővé téve ezáltal a raktárhelyiségek használatát az esti órákban is. A délutáni könyvkölcsönzés megvalósítása azonban a technikai előfeltételek biztosítása ellenére is, melyekhez most már csupán a reáltanoda-utcai front második emelete raktárhelyiségének megvilágítása kívántatik, — a személyi előfeltételek hiányában ezideig semminő lehetőség sem nyílt.

Ezzel kapcsolatosan legyen szabad újból megismételnem a Könyvtár személyzeti létszámának növelésére irányult kérésemet is. Az Egyetemi Könyvtár változatlanul kevés számú (13 kinevezett tisztviselő, 2 szakdíjnok és 2, a könyvtári díj terhére alkalmazott díjnok) tisztviselője a fellendülő könyvgyarapodás és egyre fokozódó könyvtári szükségletek (új katalógusok létesítése), valamint a megnövekedett forgalom következtében előállott munkatöbbletet eddig is csak a legnagyobb erőmegfeszítés árán tudta elvégezni. Tekintetbe véve, hogy az Egyetemi Könyvtár nemcsak könyvvállományát, de igénybe vételét illetőleg is hazánk legelső tudományos közkönyvtára, — korszerű fejlesztését és személyzeti létszámának megfelelő — a többi hazai és külföldi tudományos közkönyvtárak személyzeti viszonyaival arányban álló — növekedését általános tudományos és országos érdek követeli.